

הרשות העירונית לתרבות ולאמנות
אגף מורשת וארכיאולוגיה

מוזיאון ראשון-לציון

משחקים במושבה ראשון-לציון

מוזיאון ראשון-לציון

משחקים במושבה ראשון-לציון

ליקטה ערכה וכתבה: נילי ערבה פלג

ארכיון: מירי ברניצקי, עדי רובין

עריכה לשונית: נירה לוין

מרכז חינוך: שניה ארדן

איורים: מתוך חוברת "צילומי רחוב", אדית סמואל

עיצוב גרפי והדפסה: דפוס "אביב" בע"מ

בסיוע משרד החינוך, התרבות והספורט - מחלקת המוזיאונים

תצלום שער: ילדים משחקים בראשון-לציון 1918
Australian War Memorial באדיבות

© כל הזכויות שמורות למוזיאון ראשון-לציון 2005

תוכן עניינים

5	פתח דבר
7-6	מבוא
9-8	"שמירת הבריאות"
10	זכרונות אישיים

זכרונות ותיקים:

12	יחזקאל בראון
13	מתניה רוזין
14	אלישיב פוחצ'בסקי
15	מאיר פוחצ'בסקי
16	איתן בלקינד
17	גרעלה הורביץ (בן זאב)
18	חנה סייקוף
18	רוני חיימוביץ

משחקים של פעם:

20	מי משחק ראשון?
	פעילות נמרצת
21	שלוש מקלות
21	מחניים קטן
23-22	קלאס
24	משחקי חבלים
	פעילות מתונה
25	גוגואים
26	שבע על הקיר
26	כדור גרב
26	ים-יבשה
26	עמודו
27	שלום אדוני המלך
27	דג מלוח
28	פרה עיוורת
	פעילות שקטה
28	קיפקה
29	חמש אבנים
31	משחקי ילדות בראשון-לציון

ילדי בוי"ס "חביב" בשיעור התעמלות, 1897

בשנים האחרונות פועל אונסק"ו (ארגון האו"ם לחינוך, מדע ותרבות) לשימור המורשת הלא-מוחשית של האנושות ולהנחלתה לדורות הבאים. באמנת אונסק"ו בנושא זה נקבע כי המורשת הלא-מוחשית כוללת מסורות המתבטאות בין היתר בשפה, בספרות, במוזיקה, בריקוד, במשחקים, במיתולוגיה, בטקסים, במלאכות יד נפוצות, בארכיטקטורה ובאמנויות אחרות. אונסק"ו, באמצעות איקו"ם (איגוד המוזיאונים הבין-לאומי), פועל להצגת המורשת הלא-מוחשית לעיני הציבור הרחב במוזיאונים.

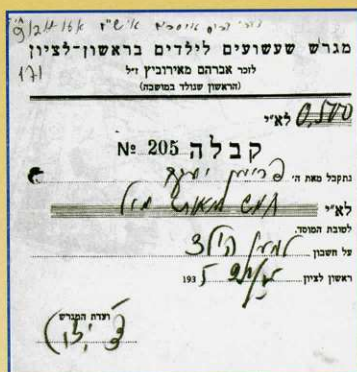
המוזיאון אינו רק מאגר של חפצים הקשורים לתרבות החומרית של העבר; הוא גם מאגר של ידע ומידע על המורשת הלא-מוחשית.

המוזיאון כיום הוא שותף פעיל לתהליך ההתחדשות של הערכים, המנהגים המסורתיים, האמנויות והאומנויות ויש לו היכולת וגם החובה לשמור, לשמר ולהעביר לדורות הבאים את המורשת התרבותית הלא-מוחשית.

מוזיאון ראשון-לציון עוסק בשימור המורשת המגוונת שנוצרה במושבה, מלקט את סיפורי הראשונים, את סיפורי הטקסים והחגים, את השירים ואת משחקי הילדים. המוזיאון נרתם לשחזור המשחקים ולהקנייתם לדור הצעיר. צוות המוזיאון ערך ראיונות עם ותיקי המושבה, חקר ותיעד את משחקי העבר, ומדי שנה מפעיל מאות תלמידים בבתי הספר במשחקים אלה.

חוברת זו היא אסופה של משחקי ילדים שמקורם במורשת הלא-מוחשית של ראשון-לציון ושל ארץ-ישראל, והופקה לכבודם של הוותיקים ולהנאת הקהל.

יצחק ברנר, מנהל המוזיאון.

חוברת זו מהווה מסע מחוץ לשעות הפנאי של הילדים במושב ראשון-לציון בראשית המאה ה-20. בתקופה ההיא הפרוטה לא תמיד הייתה מצויה וגם לא נהוג היה לקנות משחקים. לכן הילדים עצמם יצרו משחקים שונים ופיתחו תחביבים של איסוף חפצים מהסביבה הקרובה, כגון כפתורים, פקקי פח, עטיפות מסטיק, קופסאות גפרורים ועוד.

ד"ר הילל יפה¹, במאמר שהתפרסם בירחון המשק החקלאי בשנת 1913, כתב: "...את השעשועים אני חושב לאחד מהגורמים הכי חשובים, לא רק לחיים הרוחניים, כי גם לבריאות הגוף. צריך רק שיהיו השעשועים בלתי מזיקים... טובים המה אגודות התעמלות, טיולים בחברה, נשפים ומשחקים חברתיים."

דוד יודילוביץ² כתב בספרו ראשון-לציון התרמ"ב-התש"א: "...אגודת 'המכבי' על מטרותיה וסיסמאותיה לתרבות הגוף והרוח גם יחד נוסדה במושבנו בשנות 1918/19 ... בשנת תרפ"ב נוסדה 'קבוצה מלעבית' [ספורטיבית] בשם 'היעלים' ... בכ"ח כסלו התרצ"ח חגגו חנוכת בית 'מכבי' ... האולם נמסר לחברי 'המכבי' לשימוש למלעב³. בבניין זה משתמשים לכל מיני מפעלים תרבותיים וכלכליים שונים ולשעשועים."

מוסיף וכותב דוד יודילוביץ⁴ כי בשנת 1933 הוקצה בפרדס המושבה (כיום גן המושבה) "מגרש משחקים". המגרש הוקם בפינה הצפונית-מזרחית של הגן וגבל ברחוב זד"ל. הוא שימש לילדים פינה לשעשועים ונקרא על שמו של אברהם מאירוביץ, בנו בכורו של מנשה מאירוביץ זקן הבילויים, והילד הראשון שנולד בראשון-לציון. אברהם נפטר ב-1930 ומנשה, שהיה האפוטרופוס של המגרש, תרם מכספו להקמת המגרש לציון זכר בנו. וכך כותב יודילוביץ: "...ובל"ג בעומר התרצ"ד [1934] נפתח המגרש לילדים בהמון חוגג... מאז פתוח המגרש לילדים יום יום... למעלה ממאתיים ילד מוצאים להם שעשועיהם בהיותם פנויים משיעוריהם לביה"ס. במקום הנחמד הזה... המועצה המקומית... הגדילה את השטח בחמישה דונם נוספים... לתינוקות ולילדי הגן, שישחקו ויתלגלו על גבי הדשא... המגרש היה בפיקוח ועדת מגרשי גוגנהיימר⁵.

בשנת 1931, שנתיים לפני הקמת מגרש המשחקים, הוחלט במועצת העיר בשיתוף ועד הפועל להקים מגרש טניס ברחוב זד"ל בין גן הילדים לראינוע "נעמן". בהתאם להחלטה הוסכם שהמגרש יהיה בשימוש חמש שנים ואם אחר כך הוא יידרש על מנת להרחיב את גן הילדים, תהיה לוועד הפועל רשות לבקשו חזרה והמגרש יעבור למקום אחר. כמו כן, נערכו פעילויות ספורטיביות בבית הפועלים שהוקם בשנת 1932 ברחוב זד"ל. הוא שינה את ייעודו לבית קולנוע - קולנוע "ראשון" בסוף שנות ה-40⁶.

כדי לשמר ולטפח את מורשת העבר, יזם מנהל החינוך באמצעות מוזיאון ראשון-לציון ובשיתוף החברה העירונית לתרבות, ספורט ונופש, יום ספורט (2004) שהוקדש למשחקי בית וחצר שהיו נהוגים במושב, זאת במסגרת יום ספורט ארצי שנקבע ע"י משרד החינוך. יום הספורט נערך בבית הספר "חביב", בית הספר העברי הראשון בארץ והוא נפתח במסדר בוקר במתכונת שהייתה נהוגה בעבר בבתי ספר רבים. המסדר כלל הנפת הדגל לקול תרועת חצוצרה והתעמלות בוקר לכל התלמידים. ביום זה שיחקו הילדים בחצר ביה"ס משחקים "של פעם", ארחו ותיקים מהעיר שסיפרו להם חוויות ילדות והכינו איתם משחקים מימיה הראשונים של המושבה. החוברת שלפניכם נכתבה בעקבות יום ספורט זה. היא כוללת משחקי ילדים בבית ובחוץ מהתקופה שבה ראשון-לציון הייתה מושבה, זכרונות וחוויות של וותיקים והנחיות של ד"ר הלל יפה לבריאות טובה. הפעילויות הכלולות בחוברת נועדו להנאת הקהל וכן לשימוש מערכת החינוך בימי ספורט ובהפסקות פעילות בבתי הספר. אנו רואים חשיבות רבה בהנחלת מורשת העיר ראשון-לציון לדור הצעיר וחוברת זו היא אמצעי מהנה ומשעשע לקרב אותם אל העבר ולהנחילו להם.

1. ד"ר הלל יפה, 1864-1936. מחובבי ציון, רופא במושבות הארץ, היה פעיל ומעורב בתחום הבריאות ובתנועה הציונית בכלל. נלחם במלריה באמצעות כינון.
 2. דוד יודילוביץ', 1863-1943. כורם, מורה לעברית ומנהל ספרי חשבונות ביקב. ב-1888 הנהיג את לימוד כל המקצועות בעברית בבית-הספר העברי במושב.
 3. המילה "מלעב" בערבית פירושה מגרש משחקים.
 4. בשנת 1925 הגיעה מארה"ב לארץ ישראל הגב' ברטה גוגנהיימר עם אחייניתה. בביקורה בירושלים נוכחה לדעת מה עגום מצבם של ילדי העיר: שוטטות ללא מטרה ברחובות לאחר שעות הלימודים, בילוי בבתי קפה וחשיטות בפחי אשפה. הפתרון שהציעה היה הקמת מגרשי משחקים כדי להרחיק את הילדים מהרחוב ולהכניסם לסביבה חמה ובריאה מבחינה חינוכית ותרבותית. המגרש הראשון הוקם ב-1925 בעיר העתיקה והיו בו חצר רחבה, מקום למשחקים, מתקנים ומכשירי ספורט וכן מבנה מועדון שבו רוכזו פעילויות חינוכיות-חברתיות. בצוואתה הקדישה הגב' גוגנהיימר קרן מיוחדת לייסודם של מגרשי משחקים ולהחזקתם. נאמני הקרן מינו לאפוטרופוס את "הסתדרות נשים ציוניות הדסה" וזו קיבלה על עצמה את כל האחריות למפעל שנקרא "מגרשי גוגנהיימר-הדסה למשחקים".
 - קתדרה מס' 86, ינואר 1998, הוצאת יד יצחק בן צבי, עמ' 75-98.
 5. מוזיאון ראשון-לציון, ארכיון היסטורי: עו-22 פרוטוקול מס' 11 מתאריך 1931.10.8. עו-21 פרוטוקול מתאריך 1931.10.22.
- הערה:** בעקבות פיתוחו של רחוב זד"ל, האתרים המוזכרים בו אינם קיימים עוד.

שמירת הבריאות

ד"ר הלל יפה

רבים תוצאות ישרות מניקיון בלתי מספיק של המאכל והמשקה, של הכלים או של הידיים... לדעת, נטילת ידיים חובה היא... והנטילה תהא הגונה: רחיצה ממושכת ושפשוף במים ובסבון; ואין זו חומרה יתרה או הקפדה בעלמא, כי אם חוב קדוש.

מאכל ומשקה

יש חוק כללי בהיגיינה: לנהוג במאכל ומשקה לפי מנהגי הארץ... דרוש למעט פה באכילת בשר... צריך לאכל לפחות פעם ביום תבשיל חם, מלבד התה או הקהוה. אין לצאת אל העבודה בקיבה ריקה, אלא לשתות לפני כן תה, חלב, או קהוה עם לחם.

בארוחת הצהריים טוב לאכול: דייסה מכל המינים עם חלב, בשר או שמן צמחים, ירקות... את הזיתים הירוקים אני חושב למאכל מזין, מבריא ונוח לעיכול... מכל השמנים טוב לתבשיל שמן הזית. החמאה, כמובן, אינה נופלת ממנו, אבל לא תמיד אפשר להשתמש בה לתבשיל, וגם היא יקרה ביותר... שתיית מים מועילה אבל (א) במידה ממוצעת (בייחוד לא הרבה בבת אחת) ו- (ב) רק מים טובים... נחוץ להרתיחם לפני השימוש... וזאת לדעת כי רתיחת המים מועילה רק למשך מעת-לעת, אולם אחרי הזמן הזה, עלולים המקרובים להתפתח בהם יותר מאשר במים בלתי רתוחים.

א. **ניקיון הגוף.** אדם חייב לרחוץ את גופו פעמיים בשבוע בימות החורף ושלש פעמים (אם אפשר, מדי יום ביומו) בימות הקיץ. בכל המושבות, בכל השכונות, צריך שתהיינה מקלחות (דוש) אשר בזמן של 10-15 דקים ישפיעו מים חיים.

סבון מתוצרת ביח"ר "שרף", ראשון-לציון

ב. **ניקיון הלבנים** נחוץ גם הוא. חייב אדם להחליף את לבניו לכל הפחות פעם בשבוע ואפילו אם גופו נקי בתכלית הניקיון. את הסדין אפשר להחליף פעם בשבועיים... אני חושב לנחוץ מאוד להאוויר ולחבט פעם בשבוע את כל כלי המטה... ע"י זה ישמידו מתוכם גם את הרמשים השונים, גם את החיידקים המזיקים.

ג. **ניקיון המאכלים.** הניקיון במאכל ובמשקה בוודאי נחוץ. קלקול קיבה, דיזנטריה ומחלות הכבד הם במקרים

שעשועים

את השעשועים אני חושב לאחד מהגורמים הכי חשובים, לא רק לחיים הרחנניים, כי גם לבריאות הגוף. צריך רק שיהיו השעשועים בלתי מזיקים... טובים המה אגודות התעמלות, טיולים בחברה, נשפים ומשחקים חברתיים.

התלבושת

ההרגל הוא גורם חשוב בנוגע לתלבושת. אנשים הרגילים להתהלך יחף אינם חולים בנזלת, (קטר אף) אפילו בלכתם שעות אחדות ברפש; בעוד שאחד מאיתנו, אם קרה לו המקרה לצעוד בחורף צעדים אחדים ברגליים יחפות על רצפת אבן, הנה הוא מסכן את בריאותו.

מועילות הן מאוד כתנות של צמר על הגוף, אם רק אפשר להחליפן תדיר.

מגפיים (נעלים ארוכים) הם תריס טוב בפני הצטננות בחורף, אם הרגלים והגרביים נקיות הן. בקיץ טוב לנעול סנדלים בלי גרביים... שאלת כיסוי הראש חשובה גם היא. כפיה לבנה ועגל [עקל] קל טובים מאוד לכיסוי הראש בקיץ... מגבעת קש בעלת שוליים רחבים... בחורף טוב לחבוש קסקט.

התעמלות בגן המושבה

*מתוך "המשק החקלאי", ירחון שימושי ומדעי לכל מקצועות עבודת האדמה, יפו א"י, התרע"ג - 1913.
(על האיש - ראה במבוא).

זכרונות אישיים

היו זמנים...

כשבגרוש היה חור
ועששית הפיצה אור.

סטודיו לצילום נקרא "צלמוניה"
ופיתוח תמונה ארך יממה.
השכן בחצרו חלב את הפרות
וכך זכינו לחלב טרי, ישירות.
מחלק הקרח היה מגיע בעגלה
וכל אחד היה קונה חתיכה.

לקיוסק הלכנו כדי לשתות גזוז או צוף
משקה מדבש הבריא לגוף.

בבית הספר לפני הלימודים היה תמיד מסדר
עם המורה להתעמלות
ועם המנהל שתמיד היה לו מה לומר.

כשהמורה הייתה נכנסת לכיתה
כולם עמדו מפאת כבודה.
לאב הבית קראו שרת או שמש
והוא היה כמעט המנהל, ממש;
בחדרו הקטן שמר סמרטוטים, מטאטאים
וכל מיני כלים שונים ומשונים.
היה לו פעמון גדול מברזל
ובתחילת כל שיעור ובסופו היה מצלצל.
בתום הלימודים התפנינו למשחקים:
"עמודו", "דג מלוח" וגוגואים,
"קלאס", כדורגל ו"חמש אבנים".

כל זה קרה במאה ה-20.
אבל במאה ההיא התפתחו גם מחשבים
ואתם הגיעו מאות רבות של משחקים.
הגענו לירח ופנינו לכוכבים אחרים,
חלו הרבה פיתוחים טכנולוגים חשובים,
למשל, מכונות המחליפות מקומם של עובדים.

אבל אל נשכח את המשחקים
שאפשר לשחק עם חברים
בבית, בחוץ, באוויר הפתוח,
לעמל את הגוף ואת הרוח.

נילי ערבה פלג

זכרונות ותיקים

יחזקאל בראון

נולד בשנת 1922 והגיע לארץ בן שנתיים. בשנת 1931 הגיע לראשון-לציון והחל את לימודיו בכיתה ד' בבית הספר העממי ("חביב"). שירת בצבא הבריטי בבריגדה היהודית. פרופ' לתורת המוזיקה. קיבל פרס ישראל למוזיקה לשנת 2001. יקיר תל-אביב. פעיל מאוד בתחום המוזיקה. הלחין בין השאר את השיר "עומדות היו רגלינו בשערייך".

...חנות למכשירי כתיבה לא הייתה אז בראשון-לציון, עד שהגיע האדון גפן. הוא פתח את חנותו מול בית הספר [חביב] מעבר לרחוב... בחנות של האדון גפן היו כל מיני מכשירי כתיבה וציור וגם כל מיני דברים אחרים שעשויים להיות משאת נפשו של ילד, כמו גולות משחק ("בנדורות" או "בלורות"), חבלי קפיצה, פורפרות, כדורים, פלסטלינה, "פרסים"... משחקים למיניהם כמו דמקה, שחמט, "סבלנות" ומשחקים חינוכיים כגון:

"אעברה נא בארץ"

משחק יחיד במינו ובאופיו הציוני. במשחק זה השתמשו במפה גדולה מאוד של ארץ ישראל צמודה לקרטון עבה ומשובח. המפה צוירה בחן רב ע"י הצייר נחום גוטמן. כלי המשחק היו ארבע דמויות של עולים חדשים, גם הן פרי מכחולו של נחום גוטמן: אחד יהודי ממושקף מגרמניה- "יקה". שני תייר אמריקאי שמן, לבוש בחולצה משובצת ועל כתפו מצלמה. שלישי "חלוץ"- צעיר מפולין, חבוש כובע "טמבל" וצווארון חולצתו פתוח. אחרון אחרון חביב יהודי מתימן, חבוש כיפה ובעל פאות מסולסלות.

המשחק התחיל בנמל יפו (שאז היה עדיין הנמל היחיד בארץ ישראל) ונגמר במושבטה מטולה. הטלת קובייה קבעה את מידת ההתקדמות של כל אחת מן הדמויות בהכרת ארץ ישראל. למשחק נלווה ספר שבו נכתב מה קורה בכל אחת מן התחנות. למשל, מי שהגיע לקבוצת "גבע" נשאר שם לצמיתות ולכן עליו לצאת מן המשחק. בספר נכתב עוד שהתייר הוקסם מן החיים היפים שבקבוצה, חיי השיתוף והעבודה בחיק הטבע, והחליט להישאר שם. הספר הכיל גם הסברים באותיות קטנות על כל יישוב.

"ספרן"

משחק קלפים להכרת סופרים עבריים ויצירותיהם. הקלפים חולקו לרביעיות. כל רביעייה הוקדשה לאחד הסופרים העבריים ועל כל אחד מהרביעייה היה דיוקן של אותו סופר ושמות של ארבעה מתוך ספריו. מטרת המשחק הייתה לצבור רביעיות שלמות רבות ככל האפשר. כל ילד בתורו ביקש ספר מסוים של סופר מסוים מהילד שמימנו; אם היה לו הספר המבוקש (מודפס באדום) חייב לתת. אם לא היה לו, הוא אמר: "לך לישון" והתור עבר אליו... לדוגמה: ארבעה קלפים שעליהם שמו ודיוקנו של הסופר אברהם מאפו, ומתחת לדיוקן שמות של ארבעה ספרים שכתב: אהבת ציון, אשמת שומרון, עיט צבוע, חוזי חזיונות.

מתוך: מוזיאון ראשון-לציון, ארכיון היסטורי, זכרונות יחזקאל בראון.

זכרונות ותיקים

מתניה רוזין

נולד בראשון לציון ב-1920, למד בבית הספר העממי ("חביב"). היה פעיל ב"מכבי הצעיר" וטיפח שם את נוסא ה"צופיות". שימש מורה ומנהל בבתי ספר בחיפה. נכדו של שרגא פייבל רוזין, שהגיע למושבא ב-1891 והיה איכר, מורה וקליגרף.

פעילות בשעות הפנאי במושבא

הארגון

לפני שבועיים עלה בדעת... המורה יצחק אוהלי... לסדר "ארגון" מקבוצת תלמידי בית הספר בראשון-לציון אשר בו ייכנס כחבר כל ילד שאינו רוצה לבלות את שעות הפנאי באפס מעשה, ותחת לעשות "ויברח" מהבית ולהתרוצץ ברחוב, להוציא אוויר מצמיגי אופניים, להיתלות על עגלות העוברות ברחוב, לזרוק אבנים איש ברעהו - מתאספים יותר טוב לבית הספר ל"ארגון". ה"ארגון" מחולק לקבוצות ופינות.

פעילות במסגרת בית הספר ברחוב ובבית

"להוריד מודעות"

גם זה היה "משחק". מודעות הודבקו על לוחות מיוחדים שהוצבו על פי רוב בפינות הרחובות. מודעות הקולנוע היו אחידות בגודלן, והודבקו זו על גבי זו בדבק קמח. אחר גשם היה הדבק מתמוסס. השעשוע היה לקלף ולהוריד את המודעות זו מעל גבי זו מבלי שתקרענה. עד כמה שזכור לי, זו הייתה משימה כמעט בלתי אפשרית אך משעשעת.

תחביבי איסוף

היו אוספים הכל. בולים, עטיפות מסטיק, "פרסים", עטיפות נייר אבץ של שוקולדים וסוכריות, קופסאות גפרורים, צמר אנגורה שנתלש מסוודרים, כפתורים, פקקי פח של בקבוקים ועוד.

פינת הקריאה - כל ילד בוחר לו ספר כרצונו לקוראו ואם לא גמר היום, יגמרהו בפעם הבאה. את הספרים קונים מכספי מס חבר שמשלם כל ילד - עשרים מא" (מיל ארץ-ישראלי) לחודש.

פינת שעשועים - טרם רכשנו הרבה משחקים ולכן חלק מהחברים הולך להתעמל ולשחק במשחקים ספורטיביים וחלק משחק במשחקים: "סבלנות" (ריצ'רצ'), "הקרקס העליון" "שחמט" "דומינו"

"לוטו צמחי ארץ ישראל" ועוד.

קבוצת הטבע - קבוצה זו מתאספת פעם בשבוע והולכת בהדרכת המורים לבקר בשדות לראות צמחים שונים וציפורים.

קבוצת קרן קיימת לישראל - הילדים שבקבוצה זו הולכים לרוקן את הקופסאות שבבתיים, מוכרים סרטים בזמן החגים, מוכרים בולי קס"ל וכדומה.

מתוך: מוזיאון ראשון-לציון, ארכיון הסטורי, אוסף אישי, א. 34 - 4/2

אלישיב פוחצ'בסקי

נולד בשנת 1918 בראשון-לציון. למד בבית הספר העממי ("חביב"). היה חבר ב"הגנה".
הדריך במושבים ובקיבוצים מטעם הסוכנות היהודית. עבד כמנכ"ל טכנולוגיה של מזון
בבית-דגן. חקלאי ופרדסן. נכדם של מיכל ונחמה פוחצ'בסקי.

משחק החישוקים

מחשקים חישוקים

וחצי הגולה

משחק מיוחד, "תוצרת הבית", היה משחק החישוקים. חישוקים הרי אין בעיה למצוא על חביות היין הישנות של היקב. היינו לוקחים שני חישוקים - אחד היה הגלגל ואת השני היינו מיישרים עד שהפך להיות המוט שדוחף את הגלגל. היינו אז כבני שש או

שבע. היינו רצים בכביש הצר שחיבר את ראשון-לציון ליפו, כשאנו מגלגלים עליו את החישוקים בעזרת המוט, מאושרים מהמשחק הזה שעשינו בעצמנו...

כסף לא היה אפילו לדברים קטנים. למשל, לילד אחד הייתה גולה כחולה. אני התקנאתי בו מאוד. גולה כזו הייתה דבר יקר מציאות, נדיר. לי לא הייתה אף פעם גולה כזו. יום אחד, לשמחתי הרבה, הגולה שלו נשברה. הלכתי בסתר ולקחתי את חצי הגולה. שמרתי אותה אצלי, כאוצר, הרבה שנים.

סביבון מעופרת יצוקה

חיינו בפשטות. כסף כמוזבן לא היה לאף אחד. צעצועים ומשחקים - היו כולם "תוצרת בית", כאלה שאנחנו, הילדים, היינו עושים בעצמנו. למשל, כשחג החנוכה התקרב היינו בונים לעצמנו סביבונים. לוקחים גזע עץ וחורטים בתוכו צורת סביבון. אחר כך היינו מתיכים במדורה חתיכות עופרת קטנות שאספנו קודם - וכשזו הפכה לנוזל - יצקנו אותה, רותחת, בזהירות לתבנית העץ.

חיכינו בסבלנות עד שהעופרת תתקרר והרי לכם סביבון לתפארת, לכבוד חג החנוכה. אני יודע שלקנות סביבון זה ממש בגרושים, אבל אז אפילו זה לא היה לנו.

מתוך: חוברת "סיפורי ראשונים - היינו ילדים וזה היה מזמן..." עריכה - ד"ר צבי קרניאל, מוזיאון ראשון-לציון 2003.

מאיר פוחצ'בסקי

נולד ב-1922 בראשון-לציון. למד בבית הספר העממי ("חביב"). היה חבר בהגנה. ממקימי קיבוץ "בארי". ב-1948 השתתף כחייל בחטיבת גבעתי בפריצת הדרך לירושלים. ניהל חברות והיה מתנדב פעיל במסגרות שונות. נכדם של מיכל ונחמה פוחצ'בסקי. מיכל- הגיע למושב ב-1889 והיה עוזר גנן מטעם הברון וכורם. נחמה- הגיעה למושב ב-1889. הייתה איכרה, סופרת, פעילת ציבור ולוחמת לזכויות הנשים במושב. מאיר מספר שבילדותו שיחק ג'ולות עם אריק שרון (קרוב משפחה) ועזר ויצמן.

כילדים היינו משחקים במחבואים ובג'ולות, ובפסח באגוזים... היינו חברים במכבי... במכבי היינו רוקדים ריקודי עם, לפעמים היה מישוה מנגן בגרמוסקה (מפוחית) או בקונצרטנה [אקורדיון קטן]... במכבי היינו משחקים משחקי חברה, יותר מאוחר בכיסאות מוזיקליים וכדומה.

כילדים היינו עוזרים... בגן הירק ליד הבית, בטיפול בחיות בחצר. למדנו לחלוב את הפרה ואת העז והיינו אחראים לתת אוכל ושתיה לסוסים ולפרדות. הסוסה חדוה הייתה סוסה עצלה ולא הסכימה לשתות מן הדלי, רק מהברז. היו קושרים אותה בחבל שבקצהו לולאה והיא הייתה מתירה את הקשר בעצמה, פותחת את הברז ושותה...

בקץ היינו נוסעים כל המשפחה לתל-אביב. הורי היו שוכרים דירה לחודש או לשישה שבועות והיינו יורדים יום יום ליס. היינו צריכים לקחת גם את הפרה איתנו ואחי שיבי [אלישיב] היה הולך איתה דרך החולות מראשון-לציון לתל-אביב ולאחר מכן בחזרה. היינו מלינים את הפרה בחצר של בני משפחה בתל-אביב.

שיבי מספר שכילד הוא גידל את הפרה של משפחתו ורק הוא יכול היה לחלוב אותה. הפרה התרגלה אליו ולא נתנה

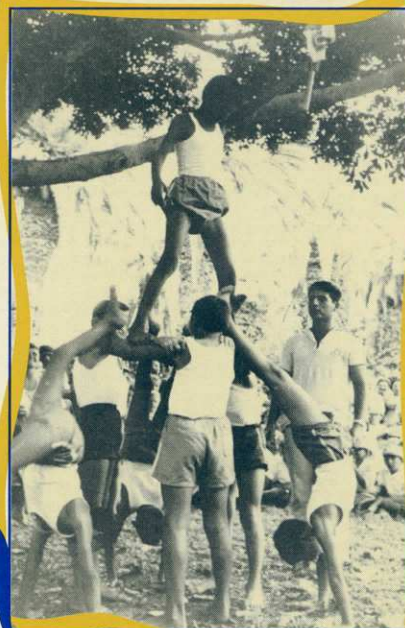
לאיש לגשת אליה. לכן, כשהמשפחה יצאה בקץ לנפוש בתל-אביב, רק אלישיב היה מוביל את הפרה ברגל לתל-אביב, מהלך שלוש שעות, כי היה צריך לחלוב אותה שם. הוא גם נהג לנסוע עם אביו במשאית לתל-אביב כדי למכור את החלב והפרה כמובן הייתה בתוך המשאית.

מתוך: מוזיאון ראשון-לציון, ארכיון היסטורי,
תיק תרבות הפנאי.

איתן בלקינד

נולד ב-1897 בראשון-לציון ונפטר ב-1979. למד בבית הספר העממי ("חביב"). שימש בתפקידים שונים בצבא הטורקי, היה חבר במחתרת ניל"י, הקים את ראיונע "נעמן" ב-1927 במושב והיה פעיל ציבור. בנו של שמשון בלקינד, איש ב"ל"ו, שהיה כורם ובעל בית מלון במושב.

הלימודים בבית-הספר נמשכו משעה 8:00 בבוקר עד 12:00 בצהריים, ומשעה 2:00 אחר הצהריים עד שעה 4:00. המורים, עם כל הכבוד להם, לא שמו לב לבידור הילדים. בהפסקות ובשאר שעות הפנאי שיחקנו במשחקים שונים, כמו: הבוקה (קפיצות חמור), ד'מורקס (מחבואים), משחק הפורפורה (מן סביבון אשר עליו כורכים חבל דק וכאשר זורקים אותו הוא מסתובב) וכמו כן, משחק הצי'כן - חמש עצמות קטנות ויבשות. מאוחר יותר השתמשו בחמש אבנים, והמשחק נקרא משחק חמש האבנים. הילדים למדו להעיק טיאות (עפיפונים) ומי שהצליח לבנות עפיפון גדול יותר ולהעיקו גבוה יותר היה הזוכה. הילדות היו משחקות בחבל בקלאס ובמשחק ה"צי'כן"... בהפסקות ואחרי הלימודים טיפלנו בגינת הירקות בבית-הספר... בית-הספר היה נסגר לחופש הגדול עם התחלת בציר הענבים וקטיף השקדים, כי הילדים היו יוצאים לכרמים לעזרת הוריהם. בלילות הקיץ היינו עולים למקשות האבטיחים, כמה מאיתנו היו מעסיקים את השומר בשיחה ואחרים היו קוטפים מספר אבטיחים ומביאים אותם אל מדרגות בית-הכנסת, שם היינו אוכלים אותם לתיאבון... היינו מבליים על מדרגות בית הכנסת בפרט בלילות שבת, עת היינו חופשיים מלימודים. סיפרנו סיפורים אשר שמענו מהורינו ושרנו בצוותא את "חושו אחים חושו", את "התקוה" וכן... "האח ראשון-לציון"...

מתוך: "כך זה היה- סיפורו של איתן בלקינד, איש ניל"י", משרד הביטחון ההוצאה לאור 1977, עמ' 32-33.

זכרונות ותיקים

גרטלה הורביץ (בן זאב)

נולדה בראשון לציון ב-1896 ונפטרה ב-1982. למדה בגן הילדים העברי הראשון במושב ובארץ. למדה בבית הספר העממי ("חביב"). הייתה מורה לנגינה ועסקה בפעילות התנדבותית. נכדתם של מייסדי ראשון לציון זאב וחיה שרה אברמוביץ.

גם שיעורי התעמלות היו לנו, שיעורי זימרה ותפירה. בשעות ההפסקה היינו משחקים בכדור, בחבל, במקלות, משתובבות ומרעישות. המורה היה מתהלך אנה ואנה בחצר ומסדיר את העניינים. גם הצגות יפות הצגנו.

והנה, מה שקרה לנו בשיעור ההתעמלות: באחד מערבי הקיץ, שורת המתעמלים עומדת בחצר, מתעמלים לפי פקודות המעמל.

דרך השער נכנס בן אדם לבוש קפוטה ארוכה, חבוש כובע שחור בעל שוליים רחבות וניגש אט אט לשורה. אחת מפנה מבטה לרעותה, כאילו שואלות: מה רוצה אדם זה כאן?

והנה, ניגש אדם זה לשורה, תופס בזעם בזרועו של בנו, מוציאו בזעף מהשורה, מעיף לו סטירת לחי מצלצלת, וגוער בו בכעס: "אוי, שייגץ, הלא אמרתי לך לא להתעמל עם בחורות!!!"

מתוך: חוברת "זיכרונותי מראשון-לציון"
גרטלה הורביץ (בן זאב), הוצאה לאור "הלבנון",
חיפה, עמ' 24.

זכרונות ותיקים

חנה סייקוף

נולדה ב-1902 ברוסיה והגיעה לראשון-לציון ב-1906. את ילדותה בילתה במושב, עזבה לארה"ב בשנת-1921 ונפטרה שם ב-1978.

במקום קבוע ליד בית הכנסת בערה מנורה יחידה בלילות שישי ועד למחרת היום. כאשר יצאה השבת כל הילדים הקטנים יצאו לשחק - צחוק, משחקים, שירה, התרוצצות סביב ובכל רגע של אור - הנוער נהנה כמו פרפרים סביב האש... בשעות אחר הצהריים היו כולם הולכים עד לחולות. זה היה מגרש המשחקים שלנו שהעניק לנו הרבה תענוגות. התגלגלנו על החול, בנינו מגדלים וארמונות מחול ושיחקנו, שיחקנו חופשיים ומאושרים. היינו מגיעים הביתה מלאי חול בשיער, בנעליים, בכיסים ובכל שאר המקומות - אך לבלות בלינו.

מתוך: מוזיאון ראשון-לציון, ארכיון היסטורי, תיק תרבות הפנאי.

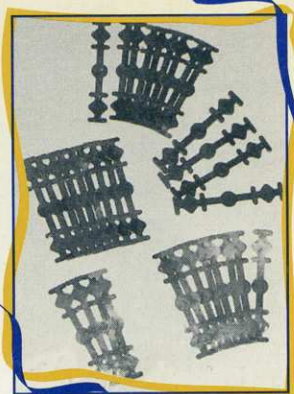
זכרונות ותיקים

רוני חיימוביץ'

נולדה ב-1947 בראשון-לציון. דור רביעי במושב. ב-1885 הגיע הסבא רבא, אברהם זאב גולדברג שהיה בעל בית מלאכה לנעליים והסנדלר הראשון בראשון-לציון.

צעצועים מהפסולת

היינו הולכים לאזור בית החרושת "אוקבה", אוספים את הפסולת של סכיני הגילוח ועושים מזה צמידים, טבעות ושרשראות. לא היה נהוג לקנות משחקים, זה נחשב לבזבז, לכן נאלצנו להמציא משחקים בעצמנו.

מתוך: חוברת "סיפורי ראשונים - היינו ילדים וזה היה מזמן..." שם.

צילום: ניצה (הורוביץ) וולפנזון

משחקים של פעם

משחקים של פעם

מי משחק ראשון?

היו עומדים במעגל שלושה ילדים,
מניחים כף בכף ומניעים לפי קצב:

ה-ח-ב-ר-י-ה! או קומ-פני-יון!

עם ההברה האחרונה מציגים את כפות
הידיים, שניים דומים יוצאים (כף היד
או גב היד) והשונה הוא המשחק
הראשון.

**פלח קלח מתושלח
רוץ וטבול לי פת במלח
פת במלח יש בה טעם
צא אתה מהר הפעם.**

מי שנופלת עליו המילה "הפעם" יוצא,
האחרון שנותר הוא המשחק הראשון.

**אן דה די נו
סופי לה קטי נו
סופי לה קטי קטו
אליק בליק בום.
בום בום בום
ציגלה שלום
הסנאי יצא מהבית
ואמר שלום.**

הדקלום נאמר בין שני ילדים. המשחק
ראשון הוא זה שנפלה בחלקו המילה
"שלום".

**המלאך הגואל אותי מכל רע
יברך את הנערים ויקרא בהם את שמי
ויקרא בהם את שמי לשם אבותיי אברהם ויצחק
וידגו לרוב בקרב הארץ.**

מי שנופלת עליו המילה "הארץ" יוצא,
האחרון שנותר הוא המשחק הראשון.

**אבן נייר ומספריים
המנצח מבין השניים
אחת שתיים שלוש!**

הדקלום נאמר בין שני ילדים.
לפני הדקלום כל אחד מהם מסתיר
יד אחת מאחורי הגב:
אבן = אגרוף קפוצ'
נייר = כף יד פשוטה
מספריים = אצבע ואמה פסוקות לרווחה.
בתום הדקלום שולפים את היד וכל
ילד מציג מה שבחר: אבן, נייר או
מספריים.

האפשרויות:
האבן שוברת את המספריים - האבן
מנצחת.
המספריים גוזרים את הנייר - המספריים
מנצחים.
הנייר עוטף את האבן - הנייר מנצח.

משחקים של פעם

המשחקים הבאים מחולקים לפי רמת פעילות:
■ פעילות נמרצת ■ פעילות מתונה ■ פעילות שקטה

פעילות נמרצת

שלוש מקלות [שגיאה לשונית
שנשתרשה]

המטרה: לנתר בין שלושת
המקלות מבלי לדרוך עליהם.

מספר משתתפים: כ- 10 ילדים.

מהלך המשחק: יש לנתר בין
שלושת המקלות בשלושה ניתורים.
אין לדרוך פעמיים במרווח שבין
המקלות. המשחק האחרון נוטל
את המקל האחרון ומרחיקו עד
למקום שאליו הגיעה רגלו.
אז הוא נוטל את המקל האמצעי
ומזיז אותו כדי שיהיה מונח בדיוק
בין שני המקלות. מי שלא מצליח
לעבור את המרחקים בין המקלות
בניתורים - יוצא מהמשחק.

המנצח: האחרון שנשאר.

מחניים קטן

המטרה: להישאר אחרון במגרש.

מספר המשתתפים: כיתה.

מהלך המשחק: שני ילדים
העומדים זה מול זה הם ה"זורקים".
בשטח שביניהם נמצאים יתר
הילדים. תפקידם של ה"זורקים"
הוא "לשרוף" את הילדים
המשחקים. ה"זורקים" מוסרים את
הכדור זה לזה. אם אחד הילדים
שבאמצע הצליח לתפוס את הכדור
במעופו, ה"זורק" "נשרף" ויוצא
מהמשחק. לעומת זאת, יש ל"זורק"
אפשרות לזרוק את הכדור לעבר
הקבוצה, ואם פגע הכדור באחד
הילדים - הילד שנפגע "נשרף"
ויוצא מהמשחק. ילד שתופס את
הכדור מקבל נקודה הנקראת
"חסימה". נקודת ה"חסימה"
מאפשרת לו להישאר במשחק גם
אם פוגע בו כדור שמכוונים אליו
ה"זורקים". אין הגבלה על מספר
ה"חסימות" שמשחק אחד יכול
לצבור.

המנצח: האחרון שנשאר לשחק
בין שני ה"זורקים".

פעילות נמרצת

קלאס

פעם שיחקו קלאס בחמישה השלבים הבאים: שלב א- פתיחה. שלב ב- פסיעה. שלב ג- שרליש. שלב ד- עיוור. שלב ה- קונים. (כל השלבים נהגים במלעיל). לאבן קראו "פשטה".

המטרה: לעבור את כל שלבי המשחק בהצלחה ולכבוש משבצת- "קון".

מספר המשתתפים: כ- 10 ילדים.

מהלך המשחק:

שלב א'- פתיחה:

משליכים את האבן למשבצת מס' 1, נכנסים לתוכה בניתור על רגל אחת, מרימים את האבן ומשליכים אותה ל"שמיים". ממשיכים לנתר על רגל אחת למשבצות 2,3 ונכנסים למשבצת "שמיים" בשתי רגליים.

במשבצת זו התנועה תמיד חופשית. מה"שמיים" זורקים את האבן אל מחוץ מסגרת הקלאס, מנתרים על רגל אחת דרך משבצות 6,5,4 קופצים ודורכים על האבן בשתי רגליים.

זורקים את האבן למשבצת 2 ובאותו תהליך ניתור נכנסים למשבצת 2, מרימים את האבן, מנתרים למשבצת 3 ומשם ל"שמיים".

מה"שמיים" משליכים את האבן אל מחוץ למסגרת הקלאס, מנתרים על רגל אחת דרך משבצות 6,5,4 קופצים ודורכים על האבן בשתי רגליים.

תהליך זה חוזר על עצמו ממשבצת למשבצת לפי רצף המספרים עד למשבצת האחרונה.

שלב ב- פסיעה:

זורקים את האבן למשבצת מס' 1, מזיזים את האבן ברגל אחת תוך כדי ניתור עד ל"שמיים" ומשם באותו אופן למשבצות 6,5,4. מהמשבצת האחרונה מנתרים ודורכים על האבן.

שלב ג- שרליש:

מניחים את האבן במשבצת מס' 1, נכנסים אליה בשתי רגליים ומזיזים את האבן ברגל אחת עד ל"שמיים". משם, באותו אופן, מזיזים את האבן דרך משבצות 6,5,4 החוצה. ממשבצת מס' 6 קופצים ודורכים על האבן.

שלב ד- עיוור

עוברים ממשבצת למשבצת בשתי הרגליים ובעיניים עצומות ללא אבן. אפשר לפקוח אותן רק ב"שמיים". אין לדרוך על הקווים. כל טעות קטנה נחשבת לעבירה והמשתתף מפסיד את תורו לבא אחריו.

משחקים של פעם

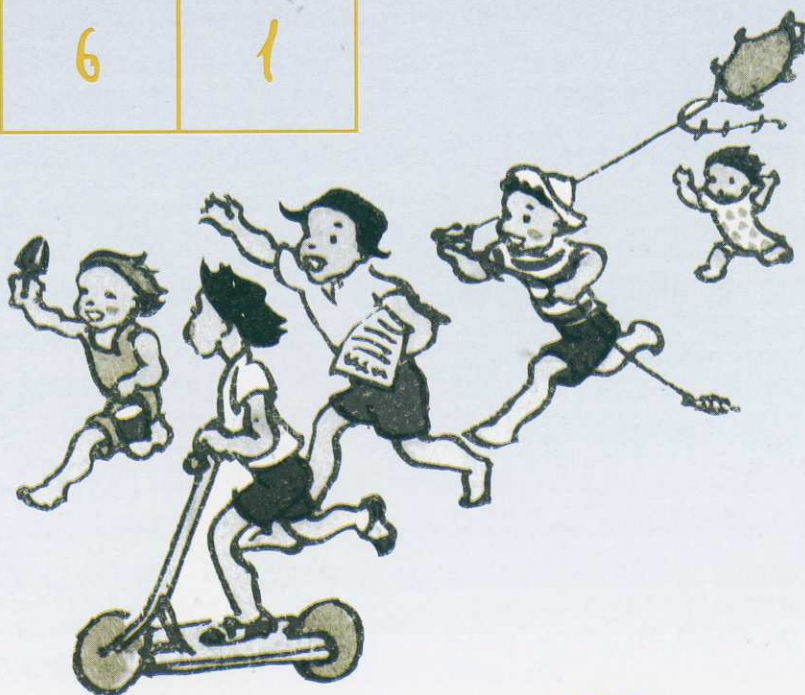
פעילות נמרצת

שלב ה- קונים- פרס:

עומדים לפני משבצת מס' 6, כשהגב פונה למשבצות המשחק וזורקים את האבן אחורה. המשבצת שבה היא נופלת תחשב לפרס לזורק ותקרא בשם "קון". במשבצת זו הוא יכול לנוע בחופשיות על המשתתפים האחרים במהלך המשחק לדלג על הטריטוריה ("קון") של אותו זורק. המשחק ממשיך כדי שגם האחרים שעברו בהצלחה את כל השלבים, יוכלו לזכות ב"קון".

תודה למלחין שמעון כהן (נינו של המייסד זאב אברמוביץ) על שחזר המשחק.

שניים	
4	3
5	2
6	1

משחקים של פעם

פעילות נמרצת

משחקי חבלים

אפשרות א':

המטרה: למצוא אפשרויות שונות של ניתורים בעזרת דלגית.

מספר המשתתפים: כמספר הדלגיות.

מהלך המשחק: מנתרים בדלגית בצורות שונות - לבד או עם חבר, עם "הולה הופ" וכו'.

אפשרות ב':

המטרה: להיכנס ולנתר ללא הפסקה.

מספר משתתפים: 3-4 קופצים.

מהלך המשחק: שניים אוחזים בשני קצוות החבל ומגלגלים אותו בתנועות זרוע. האחרים מנסים להיכנס בניתורים קצובים למרכז החבל המסתובב ולנתר מבלי לפגוע בחבל.

המנצח: מי שמצליח לנתר זמן רב ככל האפשר מבלי לפגוע בחבל.

אפשרות ג': "אני מזמינה"

מספר המשתתפים: כ-20 ילדים.

מהלך המשחק: כל הילדים עומדים בסדר אקראי מסביב לחבל המתגלגל. המשחק הראשון (כפי שנקבע מראש) נכנס אל החבל, קופץ ומזמין חבר לקפוץ אחריו תוך כדי דקלום: "אני מזמין/ה את שולה לשחק אחרת, שתיים, שלוש..." לאחר ששולה נכנסת יוצא המזמין ושולה מזמינה חברה/אחרת.

משיכת חבל

המטרה: למשוך אליך את הקבוצה היריבה.

מספר המשתתפים: כיתה.

מהלך המשחק: נחלקים לשתי קבוצות שוות. כל קבוצה אוחזת באחד מקצותיו של החבל, שבמרכזו קשור סרט.

הקבוצות עומדות משני צדי קו המשוטט על פני האדמה כך שהסרט נמצא בדיוק מעל לקו. לפי סימן מוסכם שתי הקבוצות מתחילות למשוך בחבל כל אחת לכיוון שלה, ומנסה לגרור את הקבוצה היריבה כך שהסרט שבמרכז החבל יעבור את הקו ב-1.5 מטר לפחות.

המנצחים: הקבוצה שהצליחה למשוך את הקבוצה השנייה אל מעבר לקו.

פעילות מתונה

ב. חור בחול

מהלך המשחק: חופרים גומה קטנה בחול, נעמדים במרחק מה מהגומה וכל אחד זורק בתורו גלעין משמש אחד. זה שהצליח להכניס את הגלעין שלו לגומה זוכה בכל הגוגואים שנזרקו באותו סיבוב.

ג. בור יהודי

מהלך המשחק: זורקים את הגוגואים לגומה בכוח, כך שחלק מהם "קופצים" החוצה. מספר זוגי של גוגואים מנותרים מן הגומה- והזורק מרוויח את כל הגוגואים שבגומה; מספר אי זוגי- והמשתתף מפסיד את כל הגוגואים שברשותו.

המנצח: מי שאוסף את מספר הגוגואים הגבוה ביותר. עונת הגוגואים הייתה קצרה מאוד כיוון שפרי המישמש עונתו קצרה. לאחר העונה היו עושים בגוגואים שימוש אחר: משפשים את הגלעין במרץ על המדרכה עד שנוצר בו חור. בעזרת מסמר מוציאים את תוכו, מחוררים בו חור נוסף ויוצרים מהגלעין משרוקית. היו גם כאלה ששזרו את הגוגואים המחוררים על החוט ויצרו מחרוזת לתפארת.

גוגואים

גלעיני המשמש נקראו בשפלה "גוגואים", בעיר רחובות - "אג'מים", ובירושלים "אג'זאים". הילדים היו אוספים את הגוגואים, מפזרים אותם על נייר עיתון בשמש ומניחים להם להתייבש. לאחר מכן היו שמים אותם בכיסי המכנסיים הקצרים. המהדרין היו מקפלים את שולי המכנסיים הקצרים קיפול כפול, כך שהכיס המלא גוגואים היה גלוי ומראהו התפוח בלט לעין כל.

היו כמה אפשרויות למשחק הזה.

המטרה: לאסוף את הכמות הגדולה ביותר של גוגואים.

מספר המשתתפים: כ-10 ילדים.

האפשרויות:

א. קרוב לקיר

מהלך המשחק: כל המשחקים נעמדים מול קיר וכל אחד זורק בתורו גלעין אחד. הגלעין שנחת בנקודה הקרובה ביותר לקיר, זוכה בכל הגוגואים שזרקו יתר המשתתפים באותו סיבוב.

משחקים של פעם

פעילות מתונה

ים-יבשה

המטרה: לעמוד במקום הנכון ולא להתבלבל.

מספר המשתתפים: כיתה.

מהלך המשחק: משרטטים קו על החול או על המדרכה. מי שנקבע כ"שופט" קובע שהשטח מעברו האחד של הקו יהיה "ים", והשטח מעברו האחר של הקו יהיה "יבשה". אז מתחיל ה"שופט" להכריז בקול "ים!" או "יבשה!" בניסיון לבלבל את המשתתפים. על אלה למהר ולעמוד בשטח הנכון. מי שאינו נעמד במקום הנכון- נפסל ויוצא. **המנצח:** האחרון שנשאר במשחק.

עמודו !

המטרה: להצליח לתפוס את הכדור.

מספר המשתתפים: כיתה.

מהלך המשחק: במרכז מעגל עומד ילד ובידו כדור. עליו לזרוק את הכדור כלפי מעלה ולקרוא בשם אחד המשתתפים. אם המשתתף תופס את הכדור, המשחק נמשך באותה צורה. אם הילד שקראו בשמו אינו מצליח לתפוס את הכדור והכדור פוגע בקרקע, עליו לצעוק: "אחת שתיים שלוש עמודו!". על כל המשתתפים לעמוד במקומם והילד שקראו בשמו מנסה לפגוע באחד מהם בכדור. אם פגע- "זוכה" המשתתף בנקודה רעה.

המנצח: הילד שנזקף לחובתו המספר הקטן ביותר של נקודות רעות.

שבע על הקיר

מספר משתתפים: כ-10 ילדים.

שלבי המשחק:

1. זורקים את הכדור אל הקיר ותופסים אותו שוב.
 2. זורקים את הכדור לרצפה. מהרצפה הוא מנתר אל הקיר, ותופסים אותו שוב בחזרתו.
 3. זורקים את הכדור אל הקיר, מוחאים כף ותופסים אותו שוב בחזרתו.
 4. זורקים את הכדור אל הקיר, מוחאים כף מתחת לברך מורמת ותופסים את הכדור.
 5. זורקים את הכדור אל הקיר, מסתובבים במקום ותופסים אותו שוב.
- אפשר עוד להוסיף כיד הדמיון.

כדור גרב

פעם כדורגל היה עשוי מגרביים ממולאים בסמרטוטים. יוצרים כדור כזה ומשחקים בו להנאה.

משחקים של פעם

פעילות מתונה

דג מלוח

המטרה: לנגוע בידיו של ה"עומד" לפני שהוא מספיק להסתובב.

מספר המשתתפים: כיתה.

מהלך המשחק: אחד הילדים שנקרא "העומד", עומד במרחק מה מן הקבוצה, גבו לקבוצה וידיו מאחורי גבו. בהינתן האות, הילדים רצים לכיוון העומד והוא אומר במהירות "אחת שתיים שלוש דג מלוח!" ופונה במהירות לעבר הקבוצה. מי שלא קופא על מקומו ברגע שהעומד מסתובב - נפסל. על הילדים להתקרב לעומד עד כדי כך שברגע שהוא מסיים את המשפט "אחת שתיים שלוש דג מלוח" הם יכולים לנגוע בידיו שמאחורי גבו עוד לפני שהוא מספיק להסתובב. אם העומד מזהה תוך כדי פנייה לאחור את אחד הילדים ברגע התנועה - האחרון חייב לחזור לנקודת ההתחלה. כדי לגרום לילדים לזוז העומד רשאי לנסות להצחיקם. מי שזז חוזר לנקודת ההתחלה.

המנצח: ראה בתיאור המטרה.

שלום אדוני המלך!

המטרה: להישאר על כיסא המלך.

מספר משתתפים: כ-10 ילדים.

לפני המשחק, על המשתתפים לבחור בנושא מסוים להצגה ולהחליט כיצד מציגים אותו לפני המלך בפנטומימה.

מהלך המשחק: ילד ("המלך")

יושב ומנהל עם שאר הילדים ("העבדים") העומדים במרחק גדול למדי ממנו את הדו-שיח הזה: עבדים: "שלום אדוני המלך!" מלך: "שלום עבדי היקרים.

איפה הייתם?"

עבדים: "היינו רחוק רחוק."

מלך: "ומה עשיתם?"

עבדים: "עשינו."

העבדים מציגים בפנטומימה מה עשו. אם המלך מפענח את משמעות תנועותיהם, עליו לומר במהירות את התשובה לשאלה ולזנק כדי לתפוס אחד מהם. זה שנתפס יוצא מהמשחק והמלך נשאר על כיסאו. מלך שלא הצליח לנחש, מורד מכיסאו ומוחלף.

משחקים של פעם

פעילות מתונה

פרה עיוורת

המטרה: לתפוס אחד מהילדים הנמצאים בחדר על אף כיסוי העיניים.

מספר משתתפים: כיתה.

מהלך המשחק: קבוצה של משחקים קובעת מי תהיה ה"פרה" (באמצעות הדקלומים, ראה לעיל). קושרים מטפחת לעיני ה"פרה" ומתרחקים מעט, וה"פרה" צריכה לתפוס את אחד הילדים. הנתפס הופך להיות ה"פרה העיוורת" וכך הלאה.

המנצח: מי שלא ניתפס בכל מהלך המשחק.

פעילות שקטה

קיפקה

תוך קיפול דף מחברת באמצע השיעור.
כשהמורה פנתה אל הלוח היו הילדים מעיפים את ה"קיפקה" בחלל הכיתה לקול מצהלות חבריהם.

מקור השם "קיפקה" לא ידוע. ה"קיפקה" היא מטוס עשוי מנייר מקופל. היו מקפלים נייר במבנה אווירודינמי ומוסיפים לו זנב נייר, מחברים חוט תפירה ומעיפים לשמיים. הייתה גם "קיפקה" קטנה, מטוס נייר שהילדים היו יוצרים

פעילות שקטה

1. שלב ההטלות:

1. מניחים חמש אבנים בשורה.
2. נוטלים אבן ראשונה, זורקים אותה באוויר, ותוך כדי מעופה נוטלים באותה יד אבן מתוך שורת האבנים.

3. מכף היד זורקים אבן למעלה ותוך כדי נוטלים אבן שלישית אל תוך השורה, מטילים אבן אחת מתוך כף היד ומזדרזים לתפוס את האבן שנזרקה. פעולה זו חוזרת על עצמה עם שאר האבנים המונחות על הרצפה.

4. לאחר זריקת כל האבנים שבשורה ("הטלות"), נשארות שתי אבנים בכף היד. אבן נזרקה למעלה והשנייה מצטרפת לאבנים שבשורה.
5. זורקים אבן אחת למעלה ותוך כדי מעופה אוספים את כל האבנים בשורה ותופסים את האבן שנזרקה למעלה.

2. גשר

1. מניחים את כף היד על הרצפה.
2. משלבים שתי אצבעות: אצבע על האמה.

3. מרימים את כף היד כשהאגודל ומולה האצבע המשולבת באמה ניצבות זקופות על הקרקע ויוצרות מעין "גשר".

4. נוטלים אבן ביד שנייה, זורקים אותה למעלה ותוך כדי מעופה דוחקים אבן אחרת מתחת לגשר, וכך ממשיכים עם כל שאר האבנים.
5. מרימים את יד הגשר, זורקים אבן למעלה ותוך כדי מעופה אוספים את האבנים הנותרות שעל הרצפה.

חמש אבנים (ציכון)

משחק זריזות ידיים שכדי לשחק בו היה צורך בחמש אבנים קטנות. אחרי שנים החלו להשתמש בחמש קוביות מתכת קטנות. למשחק היו שתי גרסאות: גרסה קשה שנקראה "ירושלמי" וגרסה קלה יותר שנקראה "תל אביבי". במשחק היו כמה שלבים, וכל שלב נקרא "קון": קון ראשון, קון שני וכן הלאה. במשחק צריך היה לבצע כל מיני פעולות בחמש האבנים, בדרגות קושי הולכות ועולות.

המטרה: להימנע מהפלת אבן מן היד במהלך המשחק.

מספר המשתתפים: 5 ילדים.

מהלך המשחק:

א. אווזים את כל האבנים ביד וזורקים על הרצפה.

ב. זורקים אבן אחת למעלה, ותוך כדי תפיסתה מרימים אבן אחת מהרצפה. שוב זורקים אבן, אך הפעם מרימים בבת אחת שתי אבנים.

ג. שוב זורקים אבן, אך הפעם מרימים בבת אחת שתי אבנים.
ד. כנ"ל, והפעם מרימים בבת אחת 3 אבנים ואח"כ את האבן הנותרת.

ה. זורקים אבן לאוויר כאשר כל ארבע האבנים ביד ומטילים את ארבע האבנים שביד על הרצפה. זורקים שוב את האבן לאוויר ואוספים את ארבע האבנים.

משחקי ילדות בראשון-לציון

ניצה (הורוביץ) וולפנזון

נינתו של זאב אברמוביץ ממייסדי ראשון-לציון

רגליים יחפות,

צמות דקיקות יפות,

מכנסי התעמלות עם גומי וגופיית "אתא"
"החופש הגדול" - סוף סוף הגעת.

נתגלגל בין חמוקי החולות בפאתי מערב
נרחיק עד "בית השומר" בסיכון רב.

המיית המשאבה תקרא לנו מהפרדס, ממרחק
"בררכת לבונטין" - מים צלולים, שחיה ומשחק.

נשתעשע ב"מגרש המשחקים" ב"גן המושבה"
שדרות הדקלים עדות לצהלה ולמשובה.

בפינה הקרובה, בית צנוע, מקדש מעט:

- "ספריה", כבר קראנו את כל הספרים כמעט.

במרפסת תעשיית "קיפקות" ו"טייארות" פורחת

דפי-מחברת, "קאנישים" מקני-סוף, דבק (מקמח ומים) בצלחת.

סרגל-עץ, מדידות, דיוק, זוויות, קיפולים וגזירה,

"חוט שפוגט" נכרך על מקל ביד זריזה ומהירה.

מתח, כסיסת צפרניים - הקשר יהיה "מוזן" ומדוד היטב

רק כך, עם זנב אצילי, במעופם ישמחו את הלב.

בחצר מובילה מדרכה ל"רחוב הכביש"

עליה נצטופף כלנו חיש.

"קלאס" עם "שמים", "פשטה" ו"חמש אבנים",

גולות "ראסיות" עם "מור" - משחק של בנים.

"פורפרה" חגה, שיכורה, נוטה על הצד

החוט נותר ביד, נטוש, בדד...

"קופצים על חבל", לבד ובחבורה

רק שלא יקראו לנו הביתה חזרה.

המדרכה נעזבת, נפוצים ומסתתרים ב"מחבואים"

נותרו "תופסת", מטפחת, "מחננים" ו"עמודו" לימים הבאים.

"מתי כבר ילכו, יגידו 'פוס', ויעזבוני במנוחה"

סח השיח המטפס, החבלבל, הכרוך על משוכה.

"מתנכלים, תולשים את ניצני הסגולים

ולקפיצה - מושכים מתוכי את ה"חבליים".

ימשיכו, וודאי, ב"אדוני המלך", "ירק" ו"פרה עיוורת"

ורק המחשבה לחזור הביתה בליבם אינה מתעוררת".

הקורא מילותי אלה, אנא סלח ואל תטיל בי סרה

אם מילה זו או אחרת נראית לך מוזרה

בשכונה שלי, בראשון, כך דובר ואלה היו המשחקים

זכרונות נעימים שעם הזמן אינם נשחקים.

(מתוך "ילדותי בראשון-לציון ימי טרום מדינה")

תעודה

לתלמיד ריון אלדן בן יצחק

שנמר את חק הלימודים בבית הספר, ואחרי שנבחן בכל הלימודים, קבל את הציונים הרשומים מטה:

הקד	אלדן	דבחי	אלדן
השפה העברית וספרותה	אלדן	תורכיות	אלדן
אנדרה	אלדן	שפות	אלדן
השבת	אלדן	צופיות	אלדן
הגדרה	אלדן	ציור ושרשום	אלדן
הולדות הפכע	אלדן	עבודה כננת ביהם	אלדן
פסיקה וכימיה	אלדן	התעמלות	אלדן
כתיבת הארץ	אלדן	זמרה	אלדן
הנהגות בביהם היתה	אלדן		

הציונות

הקשבתו

ראשילצ, יום 19/11/25 חר"ר

המנהל

בית הספר העממי ראשון לציון

יום הספורט
6.6.49 מ' סיון תש"ט

תעודה

תעודה זו נתנה ל נחמה יצחק כחה
אשר השיג מקום 1 בקבוצה אלדן ההישג 12.5

בהתחרויות יום הספורט בבית הספר
שנערכו ממעם בית הספר העממי כראשון לציון.

ועדת השופטים

הנהלת בית הספר

האחראי

מוזיאון ראשון-לציון

רח' אחד העם 2, פינת ככר המייסדים, ראשון-לציון
 טל' 03-9598890 פקס' 03-9676934
 e-mail: ronitma@rishonleziun.muni.il